

„Víra“ v pokrok

Pokud má dnes slovo „víra“, spojované s něčím skutečným (uskutečněným), mít nějaký smysl, aspoň uvážíme-li běžný způsob užití toho slova, pak asi ten, že něco subjektivně nevíme, ale přesto jsme přesvědčeni (a to velmi silně přesvědčeni), že to „existuje“, že se to může nějak a někde najít, že se to vyskytuje, že to je „jsoucí“. Když tedy mluvíme o „víře v pokrok“, pak to znamená jakési silné přesvědčení o tom, že „pokrok“ existuje, že jej můžeme poznat a nějak doložit, že se o jeho *skutečnosti* můžeme solidním způsobem přesvědčit. Míříme tím však opravdu na něco skutečného či uskutečněného? Je rozdíl, považujeme-li určitou skutečnost resp. její dosažení, provedení, uskutečnění za pokrok oproti podobné skutečnosti dosavadní nebo starší, pak jde vlastně jen o srovnání svou skutečností, přičemž jediným problémem zůstává naše hledisko, kritérium, měřítko. Něco jiného je, jde-li nám o to, je-li pokrok *možný*, tj. jsme-li ochotni připustit, že něco takového jako pokrok může nastat, že je možno od něčeho již skutečného pokročit k něčemu lepšímu, vyššímu, kvalitnějšímu atd. Nejzajímavější je přitom asi to, že nám nejde jen o srovnávání dvou skutečností téhož nebo podobného druhu, nýbrž o to, že od jedné, té starší či zastaralejší, můžeme pokročit k té druhé, novější a pokročilejší (a to nějakým, zatím blíže neurčitým způsobem, tedy ať už výměnou jedné za druhou, nebo vylepšováním jedné v druhou, tj. vývojem). Nicméně už to, že slovo „pokrok“ je nesmazatelně spjata s krokem, s kráčením, s postupek krok za krokem, je vlastně pouhá výměna považována za cosi násilného, neorganického, možná dokonce nepatřičného. Takže i přesvědčení, že vývoj je možný, vlastně znamená odmítnutí pouhé výměny, zejména násilné, a tedy přesvědčení, že stávající může být po jistých opravách a úpravách zachováno. Tak časem došlo k vytvoření jakéhosi kontrastu: proti pouhé evoluci, proti pouhému vývoji byl položen kladně hodnotící důraz na revoluci, na přeměnu a zlepšení prudkými kroky (ale stále ještě nikoli pouhým vyměněním starého za nové, lepší). Závěrem se tedy dá říci, že tzv. „víra v pokrok“ – pokud to není jen ideologie nebo pověra – je pevné přesvědčení, že daná situace může být vylepšována, že překážky mohou být překonávány nebo odstraňovány, zkrátka že pokrok je možný. A jako každá možnost potřebuje aktivního činitele, má-li se stát skutečností, tak pokrok potřebuje aktivitu, úsilí, práci – bez toho jistě není žádnou možností očekávat jako přicházející samu.

(Písek, 151017-2.)